

Magtens mønt, dens to sider, politisk, økonomisk og teknisk

Den mangfoldigt dokumenterede og afslørede spionage¹, som NSA's ca. 40 000 ansatte praktiserer mod USA's egne såvel som andre nationers borgere, er fundet i teknologiens muligheder, en række forudgående historiske begivenheder og ikke mindst de økonomiske og politiske særinteresser, der nu nærmest fortvivlet forsøger at undskylde sin afslørede adfærd med hensynet til det almenmenneskelige og overindividuelle.

Bekæmpelsen af terror er det proklamerede almenmenneskelige formål, som man har undskyldt forfølgelsen af sine slet skjulte nationale interesser med. Men kun få, af fx det internationale diplomatis aktører, kan genkende sig selv i billedet på den potentielle terrorisme, som benyttelsen af NSA's metoder undskyldes under henvisning til.

35 verdensledere havde måske nok en formodning om, at de blev udspioneret af NSA i et eller andet omfang. Men nu ved de, at de er blevet udspioneret af NSA og det langt mere omfattende, end de nogen sinde havde drømt om.

De samme ledere havde måske også deres egne efterretninger om hinanden og andre, som de heller ikke kunne referere eksplicit til i deres offentlige sociale liv, uden selv at ødelægge deres indbyrdes dialog. Det ved vi ikke andet om, end at den slags informationer, som er opnået i det dulgte om ens officielle dialogpartnere, netop ikke kan indgå som eksplicit indhold i kommunikationen.

Det, vi ved, er, at spionagen generelt giver en form for viden, som kun kan bruges uofficielt og som tavs viden af dens indehavere. Man kan ikke så godt afsløre, at man spionerer mod venner og fjender, uden at såvel venner som fjender bliver sure, til skade for dialogen.

Nytteværdien af at spionere mod venner såvel som uvenner er derfor både tvivlsom og begrænset, og denne tvivlsomme og begrænsede værdi negeres helt eller transformeres om til en belastning, ikke bare for den spionerende men også for den udspionerede, der hvor spionagen afsløres.

Det er således ikke noget entydigt tegn på styrke, når verdens sidste militære og økonomiske supermagt griber til den her slags metoder i forhold til venner såvel som fjender. Det er sådan set en eklatant form for miskreditering af det, som nationen, USA, hævder at stå for, i sin erklæring om at ville demokrati og åben dialog.

Det amerikanske diplomati er svækket af alle afsløringerne af NSA's spionage mod egne og andre nationers borgere, virksomheder og politiske institutioner. Det er ikke kun relationen til Rusland, der er belastet. De mange venner har

¹ <http://www.information.dk/journal/501312>

uendeligt svært ved at agere i situationen over for USA. Relationerne er betændte i en grad, som kan være svær at komme på højde med.

Afsløringerne har gjort det sværere at agere ven med USA. Det er et af de kæmpe problemer, som USA har skabt for sig selv med sine illegitime handlinger.

Hvis der er tale om politiske ledere i nationer, der ikke allerede er rene vasaller, og hvis disse ledes politiske funktion afhænger af, om de er i stand til at foregive en slags politisk selvstændighed i forhold til USA, ja så komplicerer afsløringerne af USA's spionage i den grad deres politiske funktion. Internt nationalt må de fordømme USA's metoder, og udadtil i dialogen med USA er de også officielt nødt til at fordømme metoderne.

Og hvordan kan de fortsætte med at orientere sig mod USA som en slags dialogpartner, når de ikke bare ved, men også officielt må stå ved sin viden om, at USA ikke respekterer dem og deres integritet som dialogpartner?

De danske regeringer har ikke været selvstændige i forhold til USA siden afslutningen af anden verdenskrig, og kan derfor sagtens nøjes med at lade som om, at Danmark er en selvstændig stat. Det kan Angela Merkel ikke.

Tyskland er en selvstændig politisk og økonomisk magt, og forbundskanslerens politiske bagland tvinger hende derfor til at tage handling over for USA's krænkelse af dialogens skrevne såvel som uskrevne grundlov, dvs. kravet om gensidig respekt.

Angela Merkel er nødt til at fordømme og effektivt sætte ind over for USA's spionage over for hende personligt, nationens borgere, statslige institutioner og erhvervsliv².

Splittelsen mellem USA og Tyskland er blevet mindre kontrollabel. Og Obama kan ikke bare spille EU og Tyskland ud mod Rusland. Det ville USA ellers gerne. Men situationen er ikke under USA's kontrol længere, bl.a. på grund af den kile, som spionagen har stukket ind i samarbejdet mellem det internationale samfunds politiske giganter.

Spørgsmålet er, hvad der sker for et syns skyld. Det eneste, der står klart for os andre eksterne iagttagere, ud fra det vi ved, det er, at Angela Merkel helst ville have været foruden USA's spionage i det hele taget, og at – selv om hun vidste, at USA spionerede imod hende – også helst ville have beholdt kontrollen med, hvor meget af den viden, som hun havde om USA's spionage, som hun kunne bruge eksplicit over for USA og andre.

² http://internacional.elpais.com/internacional/2014/07/04/actualidad/1404488164_311691.html
<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bnd-mitarbeiter-unter-spionageverdacht-wie-der-maulwurf-aufflog-a-979247.html>
<http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/nsa-ausschuss-die-bestellten-wahrheiten-13025761.html>

Når man nu under den officielle udredning over affærerne i den tyske bundestag konfronteres med afsløringen af en amerikansk dobbeltagent, en muldvarp i egne rækker, så ved vi ikke, om det er en afsløring, som er skabt fra tysk side, for at få en grund til at tage afstand fra USA's udenrigspolitik, fx i relation til Rusland. Det er den slags spørgsmål, som man kan stille, men ikke svare på.

Man kan godt vide om andre, at de har krænket ens officielle integritet som politisk partner. Det i sig selv, kan man forholde sig til, og vælge at bruge eller lade være med at bruge, så længe at det ikke er officielt, at man ved, at de har overskredet grænserne. Skaden her er begrænset.

Men det værste for alle implicerede parter, det er, at alle ved, at nogle har gjort noget for at vide om andre, hvad disse nogle ikke kunne gøre, uden at ødelægge grænsen mellem officiel og uofficiel dialog dem og andre imellem.

Det er skadeligt for diplomatiet, og det er ikke kun skadeligt for de udspioneres integritet men især indskrænkende for begge parter politiske handlerum.

Den konkrete misere kommer af, at den amerikanske administration har ladet sig friste af de muligheder, som den moderne informationsteknologi åbner for i forhold til hele det internationale samfunds sociale funktion, som dialogen, kommunikationen her er substansen i.

Det er altså en svaghed hos initiativtageren bag hele miseren, som her rammer den stærke.

USA lod sig friste. Man troede fejlagtigt, at man kunne bevare hemmelighederne om NSA's metoder, og dermed bevare fordelene ved at vide om andre, hvad de ikke ved, at man ved om dem. Men da enhver fik at vide, at selv den sidste supermagt var svag nok til at lade sig friste af teknikkens muligheder, da vidste enhver også, at den stærkeste ikke var stærk nok. Hele det internationale samfund står således i forlegenhed, men især USA står i forlegenhed over for det internationale samfund.

Det kræver helt umuligt mange kræfter at få rensset luften igen. Det ved man. Relationerne er forpestede.

Økonomiske særinteresser og sande almeninteresser

Hensynet til almenvældets bedste er altid blevet fremdraget i eksemplarisk form af markedsøkonomerne med deres beskrivelse af Homo Economicus' rationelle forfølgelse af sine særinteresser på markedets vilkår som selve garantien for udviklingen frem mod den bedste af alle verdener.

Den hellige økonomiske vækst tages i de moderne mainstreammodeller som det objektive mål for udviklingen mod det bedre, ikke bare i isoleret økonomisk forstand, men i almennyttig social forstand, netop fordi man har ophøjet øko-

nomien til status af samfundets egentligt bærende realitet, det, som resten af samfundet skal ses på baggrund af.

Problemet er imidlertid, at væksten sættes i markedsværdier, og at disse værdier er blevet helt umulige at skelne fra bobleøkonomiens tomme værdier, inflationsværdierne, børsernes hysterisk opadgående og nedadgående kurser.

Således skriver man dagligt på fx Børsen.dk, at de internationale aktie- og obligationskurser kan have nået et helt "urealistisk niveau", og at boblen kan briste, hvornår det skal være. Problemet er, som man indrømmer, at ingen ved, hvad kurserne dækker over mere realistisk, hvad der strengt taget ikke er noget nyt i;

Citat: "To say that net output to-day is greater, but the price-level lower, than ten years ago or one year ago, is a proposition of a similar character to the statement that Queen Victoria was a better queen but not a happier woman than Queen Elizabeth — a proposition not without meaning and not without interest, but unsuitable as material for the differential calculus. Our precision will be a mock precision if we try to use such partly vague and non-quantitative concepts as the basis of a quantitative analysis." (*John Maynard Keynes i General Theory of Money, Interest and Employment 1933*). p. 40)

Prisdannelsen, dvs. markedets mål for produktion og vækst er uegnet som mål for realøkonomisk produktion, vækst! Der er tale om det, som med et fint ord kaldes "inkommensurable værdier", altså værdier, som kvalificeres og falder i hver sin betydningsramme eller realitet, uden at der er nogen lineær eller på anden vis entydig relation i mellem dem. Der er altså tale om noget, som de differentierende kalkuleringer (differential calculus) ikke kan bruges på!

Distinktionen mellem realøkonomisk vækst og markedets bobleøkonomi er ikke til at arbejde med, dvs. der findes ingen brugbar definition på det ene frem for det andet internt i distinktionens konstituerende indikationsværdier³.

Det er den slet skjult indrømmelse af, at markedsværdierne ikke kan tages som mål for realøkonomisk værdi, eller værdi i det hele taget.

Fortællingen – om at markedet har ret, at deregulering og markedets lov sikrer udviklingen frem mod den bedste af alle verdener – hviler på tro, uanset hvor godt den sælger.

Fortællingens markedssucces tages af de troende som bevis for, at fortællingen er sand. De tror på markedet, som de performativt ophøjer til dommer over budskabet om markedet selv som sandhedsvidne, hvor de som markedets vinde-

³ I systemteoretisk forstand er en distinktion en iagttagelsesform, der i en eller anden grad kan give de to sider præg, mening, kognitiv funktion. Men økonomerne har aldrig redegjort for distinktionens anvendelighed, lige som begrebet "inflation" hænger i luften som et arbitrært tal, skabt ud fra et indeks, hvor nogle former for prisstigninger tæller med, men hvor andre af indlysende politiske og magtlogiske årsager absolut ikke tæller med. Prisstigninger på ejendom og aktier er således ikke regnet med som inflation, hvilket hviler i en politisk beslutning.

re køber fortællingen om, at markedet er garantien for udviklingen mod den bedste af alle verdener.

Homo economicus forfølger sine særinteresser; det ligger i definitionen.

Det er klart, at det er i homo economicus' interesse, at fremstille sine særinteresser som befordrende for de mere almene interesser. Det er jo befordrende for samfundets accept af særinteresserne, når de fremstilles, "som om at de på markedets betingelser lige frem er identisk med eller i det mindste befordrende for det sande almennyttige samvirke, udviklingen frem mod den bedste af alle verdener".

Homo Economicus fornægter sig ikke. Evnen til at identificere sig med handlingens nukleare årsag, den analytiske forklarings sidste og afgørende præmis, selvtrefærdigheden, forklædt som grundstenen i DREAM-modellerne (dansk-rationel-økonomisk-agent-model) er imponerende. Problemet er, at hele den videnskabelige disciplin er gået under for den økonomiske betragtning, hvor det strengt taget burde have handlet om at forstå økonomien. Det kan bedre betale sig at være økonomisk, end at forstå økonomien.

Det kan betale sig for det økonomiske menneske at forklæde sig som den videnskabelige forklarings grundsten! Der er økonomi i det, når homo economicus på markedets vilkår køber budskabet om, at særinteresserne på markedets vilkår er befordrende for det alment bedste. Det er bare ikke en videnskabelig verificering af budskabet, men en økonomisk handling, surt for sandheden om markedet, godt for det økonomiske menneskes økonomi.

Det økonomiske menneske har sat lighedstegn mellem forskning og faktura. Det kom eksemplarisk til udtryk med den tidligere markedsfundamentalistiske videnskabsminister, Helge Sander, der formulerede denne forveksling af videnskabelig mening med økonomisk markedsværdi.

Ofrene for markedets lov står uden for markedet. De køber ikke budskabet, for de har ikke råd til det. Dvs. dem, som ved, at homo economicus og markedet tager fejl – når homo economicus af økonomiske grunde fremstiller markedet som garantien for udviklingen frem mod den bedste verden af alle for flest muligt – de formår heller ikke at præge markedets dom over sig selv som den sande dommer over sandheden om sig selv! Pengene passer, det bider sig selv i halen.

http://www.saxo.com/dk/det-oekonomiske-menneske_pdf_9788799453139

Bobler opstår i situationer, hvor der knytter sig overdreven tillid til et eller flere aktivers fremtidige pris. Det kan læses i beskrivelsen af fænomenet rund omkring.

En prisstigning, som godt kan skyldes en ændret vurdering af aktivets fundamentale værdi, tiltrækker nye købere, som forventer, at prisstigningerne vil fortsætte, og dette medfører en selvforstærkende effekt på prisen.

Det kan være umuligt at identificere en boble, hvor tilliden til prisdannelsen er blevet udtryk for en selvopfyldende profeti, uden hold i anden realitet, end tilliden selv.

De kendte historiske bobler er først definitivt blevet udråbt til bobler, efter at tilliden til prisdannelsen er kommet til en selvopfyldende profeti med det omvendte af prisstigninger til følge, dvs. med prisfald til følge.

Bobler vil altid være resultatet af "(ir)rationel adfærd", hvor investorer udviser flokadfærd eller blot mekanisk forventer, at historiske prisstigningstakter vil fortsætte uforandret i al fremtid. Men da det er selve processen, der afgør, hvad der er rigtigt, så er der ikke noget eksternt, som kan afgøre, hvad der er rationelt og irrationelt i prisdannelsen. Prisen svarer ikke til noget. Køber du, når priserne går op, og sælger før de falder, er du en succes. Måske er du med til at afgøre, hvad der er rigtigt og hvad der er forkert. Den (ir)rationelle agent er både offer og bøddel i processen, dobbeltagent. Markedsværdierne går op og ned i overensstemmelse med markedet, som ikke siger noget entydigt om andet end sig selv.

Adfærdsøkonomiske teorier, hvor aktører beskrives som om de var rationelle (i overordnet forstand), fjernes altid fra den økonomisk teori, hvor opkomsten af bobler skal forklares. Det sker for at redde teorien, som ikke passer til virkeligheden. Det ikke økonomiske samfund og menneske får skylden for udviklingen. Det sker for at redde forestillingen om det økonomiske menneskes rationalitet og det marked, der beskrives i enhver af mainstreammodellernes først og fremmest mikroøkonomisk funderede trosbekendelser til markedet på makroplan. Der er penge i at være det økonomiske menneske og bekræfte samfundets tro på, at det økonomiske menneske repræsenterer den højere rationalitet og nytteghed. Derfor undskyldes fænomenet altid, når det viser sig at være forkert. Så er det de uøkonomiske mennesker og resten af verden, der er noget galt med.

Der er ingen tvivl om, at forfølgelsen af særinteresser og bestræbelsen på at overleve på individets side til enhver tid er søgt forsvaret og legitimeret med henvisning til, at de individuelle bestræbelser på at opnå succes lader sig forene med eller lige frem identificere med en mere almen og almen succes. Det er den metafortælling, som de mange små fortællinger har lært at dække sig ind under.

Parallelt hermed kan man se den tyske positivismestrid, mellem Theodor. W. Adorno og Carl Popper, der bl.a. handlede om, hvorvidt den enkelte rationelle agent, forsker, tekniker, ingeniør, økonom, o.a. pr. definition kunne anse sit bidrag til den generelle udvikling som konstruktivt, uden at forstå sin partikulære og konkrete adfærd i den store kontekst. Popper legitimerede trangen til at lukke sig om et snævert perspektiv, bl.a. med fortællingen om, at det alligevel var umuligt at redegøre for det partikulære i almen funktionel forstand.

Man kan sige, at diskussionen ser ud til at blive afgjort på den måde, at Carl Poppers tilhængere har eksekverede udviklingen, men at det er sket sådan at Adorno fik ret.

Mangfoldigheden af isolerede bidrag til udviklingen er gigantisk og summen af konsekvenserne er kvantitativt imponerende, men værdimæssigt og kvalitativt så er udviklingen og fremskridtet sin egen diametral modsætning. Værdien af udviklingen synes omvendt proportional med den positive kvantitative vægt, som fremskridtet antager. Den økonomiske vækst og teknologiske udvikling fører til fattigdom og ødelæggelsen af samfundets muligheder for at fungere.

Teknisk, økonomisk og politisk ser det ud til, at summen af bestræbelser på at opnå individuel succes ender op i og først og fremmest bidrager til en almen elendighed.

Man forestillede sig ikke, at syv milliarder verdensborgere skulle bidrage så effektivt til overbefolkning, global opvarmning, ressourcemangel, forsvindende biodiversitet, forpestede internationale og nære sociale relationer, fattigdom kombineret med ekstrem rigdom, ekstremt skæv fordeling af købekraft, kollektiv løgnagtighed, osv. Ethvert individuelt forsøg på at få lidt magt, værdi eller teknisk nyttevirkning bidrager tilsyneladende mere til almen afmagt, værdinihering og dysfunktion.

Således gør vore ledere, hvad de kan. Resultatet falder i kognitivt mørke for dem, især for de største af dem, dvs. dem, der befinder sig i toppen af magthierarkiet. Deres succes gør dem blind for den karakter, som deres succes antager.